

Xavier Flores; Agricultural Organisations and Deveelopment, International Labour Office, Geneva 1971

Bu araştırmanın gayesi, hususiyle gelişmiş ülkelerde elde edilmiş bulunan denemelerden çeşitli ziraî organizasyonların ne suretle faydalandıklarını tesbit etmek ve netice itibariyle ziraatın zayıf ve çılız teşekküllere bağlandığı bilinen az gelişmiş ülkelerde bu tip organizasyonların ne dereceye kadar tesirli olabildiklerini ortaya koymaktır.

Kitap 8 kısımdan meydana gelmiş olup, 586 sayfadan ibarettir. Önce bir giriş yapılmış, daha sonra 6 kısım halinde dünyada ziraî organizasyon tipleri çeşitli ülkeler ele alınarak izah edilmiş, böylece az gelişmiş ülkelerle gelişmiş memleketler arasında bir mukayese imkânı hasıl olmuştur. 7. kısımda ise, genel bir sınıflamaya gidilerek, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ziraî organizasyonlar izah edilmiştir. Son kısım olan 8. kısım ise, ilâveler kısmıdır.

Kitabın I. Bölümü, Az Gelişmiş Dünyanın Uyanışı adını taşımakta ve halen halledilmemiş olan bu probleme temas edilmektedir. Nüfus artışı ile yiyecek üretimi münasebeti bu kısımda ele alınmakta, "endüstri mi, ziraat mi?" konusu işlenmekte ve gelişmekte olan ülkelerde ziraatın yeniden teşkilâtlandırılması hususuna dikkat çekilmektedir.

II. Kısım, "Avrupa'da Ziraî Organizasyonların Gelişmesi" adı altında toplanmıştır. Kısa bir tarihî izahın sonra, Avrupa'nın şimdiki durumu, çeşitli ülkeler ele alınmak suretile tetkik edilmektedir.

III. Kısım, Lâtin Amerika'yı konu olarak almış ve Lâtin Amerika'da Ziraî Organizasyonun karşılaştığı çeşitli problemlere temastan sonra, bahis konusu ülkelerdeki ziraî organizasyonlar gözden geçirilmiştir.

IV. Kısımda Afrika, V. Kısımda ise, Asya ve Orta doğu ülkeleri tetkik edilmiştir. Bu ülkelerde Ziraî Organizasyonların gelişmeleri ve bugünkü durumları ele alınmış ve bu ülkelerdeki belli başlı teşekküller hakkında bilgi verilmiştir.

VI. Kısım ise, gelişmiş ülke hususiyeti gösteren Kuzey Amerika ile Avustralya'daki Ziraî Organizasyonları ele almış ve tahlile tâbi tutmuştur. Avustralya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletlerinin aynı başlık altında toplanmış olmasının sebebini, bu 3 ülkede de ortak hususiyetlerin ve benzerliklerin mevcudiyeti teşkil etmektedir. Bu ülkeler, Avrupa'nın canlandığı devrelerde henüz gayri meskûn, son derece iptidai bir durumda idiler. Yine o devirlerde bu ülkelerde yaşayanlar Güney Amerika, Asya ve hattâ Afrika'nın tropik bölgelerinde yaşayan insanlarla kıyaslanamayacak derece de primitif bir hayat sürmekteydiler. Bu sebeple Avustralya, Kanada ve A. B. D. nin ziraî kalkınmasını bir arada incelemenin faydası vardır.

Eserin VII. Bölümü bir sınıflama yaparak Ziraî Organizasyonları :

1. Gelişmiş Ülkelerde Zira Organizasyonlar,
2. Gelişmekte olan Ülkelerde Ziraî Organizasyonlar olarak ayırmakta ve neticeye varmaktadır.

VIII. Kısım ise Bibliyografyaya tahsis edilmiştir.

Eser, ön sırada, gelişmekte olan ülkeler bakımından bazı problemleri ihtiva etmektedir.

Söyle ki, yazar, az gelişmiş ülke meselesini ve bu meselenin halen halledilmemiş bulunduğunu, bu ülkelerin endüstri ile ziraat arasında bir tercih yapma zorunda bırakılmalarının hatalı olduğunu, nihayet bu ülkelerdeki ziraî teşkilâtlanma zarureti ortaya koymaktadır.

Eserde, Avrupa'daki ziraî teşkilâtlanmadan bahsedilirken Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Federal Almanya, İtalya, Norveç, İsveç, İsviçre, Büyük Britanya, Bulgaristan, Arnavutluk, Polonya, Doğu Almanya ve S S C B deki durum gözden geçirilmekte ve bunun yanısıra gelişmekte olan ziraat ülkelerindeki ziraî teşkilâtlanma ele alınarak, ikisi arasında bir mukayeseye imkân verilmektedir. Öte yandan, Asya ve Orta Doğu incelenirken gerek ziraî teşekküller, gerek işçi ve işveren organizasyonları, nihayet ziraat odalarının konu alındığı yerlerde Türkiye'nin durumu tahlil edilmektedir.

Avrupa ülkelerinin Ziraî Organizasyon konusunda bir hayli tecrübeğe sahip olmaları sebebi ile kitapta bu ülkelere de geniş yer verilmiş bulunmaktadır.

Eser, Türkiye ile ilgili olarak 3 bölümde bilgi vermektedir.

Genel olarak organizasyonlardan bahsedilen bölümde, Türkiye'nin bugün Suriye ile aynı seviyede olduğu anlatılmaktadır. Ayrıca Türkiye'de işveren organizasyonları ile ziraat odalarının mevcudiyetinden bahsedilmekte, ancak ziraat sendikalarının veya bu konuda vazife görecek organizasyonların mevcut olmadığı ifade edilmektedir.

Diğer taraftan, eserde Köy İhtiyar Heyetleri hakkında bilgi verilmekte ve ehemmiyetli vazifeler ifa ettikleri ve bu vazifelerin mahiyeti kısaca açıklanmaktadır.

Kökleri 19. yüzyıla kadar dayanan kooperatifçilik hareketinin ise, 1930'lardan beri küçümsenemeyecek ilerlemeler kaydettiği anlatıldıktan sonra konuyu aydınlatıcı çeşitli istatistik bilgiler verilmektedir.

İşçi ve İşveren Organizasyonları başlığı altında ise; Türkiye'nin Yakın ve Orta Doğu ülkeleri arasında, işçi - işveren teşekkülleri konusunda sıhhatli malûmat verecek durumda olan tek ülke olduğu ifade edilmekte, bu arada Türk Ziraat İşverenlerinin sahip oldukları teşkilât sayısı ve ziraat işçileri sendikasının mevcut olmadığı gibi mevzulara temas edilmektedir.

— Aslında, müellifin, Türkiye'de tarım sendikalarının veya bu konuda vazife görecek organizasyonların mevcut olmadığı hususundaki ifade ve iddiasının gerçeklere tamamiyle uygun düşmediği aşikârdır.

Bu itibarla memleketimizde ziraat sahasındaki işçi ve işveren sendikaları ve bu sendikaların faaliyetleri hakkında bilgi vermek istiyoruz. Bu bilgiler esas itibarıyla bundan bir müddet önce yaptığımız "toplular iş sözleşmesi düzeninin iktisadî ve sosyal tesirleri" adındaki geniş araştırmaya dayanmaktadır.

Türkiye'de Tarım Sektöründe Sendikacılık Hareketleri :

Memleketimizde 1963 yılından itibaren büyük bir canlılık ve hareketlilik gösteren sendikacılık, tarım kesiminde ancak kamu sektöründe nisbeten göze çarpan bir mahiyet arz etmiş bulunmaktadır. Filhakika kamu tarım kesiminde kurulmuş bulunan sendikaların hemen hemen tamamı devamlı olarak çalışan işçileri hedef tutmuştur. Buna mukabil oldukça kötü şartlara tâbi olarak çalışan özel kesim tarım işçilerinin teşkilâtlandırılması mümkün olamamaktadır. Bunun başlıca sebebini, özel tarım işletmelerinde umumiyetle mevsimlik işçilerin istihdam edilmesidir. Bunu da bir dereceye kadar tabii karşılamak gerekir. Filhakika işçiliği devamlı bir iş ve meslek olarak icra etmeyenlerin, sendikalara kar-

şı alâkalarının gevşek olacağı aşikârdır. Esasen 1947 yılından 1963 yılına kadar yürürlükte bulunan eski Sendikalar Kanununda tarım işçilerinin sendikalaşmasına engel olacak bir hükmün mevcut olmamasına rağmen, söylediğimiz gibi bu sektörde işçilerin teşkilatlanması çok zayıf kalmış, esas itibariyle kamu tarım işletmelerindeki devamlı işçilere inhisar etmiştir.

Diğer taraftan yaptığımız araştırma neticelerine göre, 1967 yılında Türkiye'de mevcut bütün sendikaların % 2,95 i tarım kesiminde toplanmış bulunmaktadır. 1969 - 1970 yılında iş kolu sendikalarının sayısı 23, mahallî sendikaların sayısı ise 16 dan ibarettir. Bu suretle tarım iş kolunda toplam sendika sayısı 39 a varmaktadır.

Ancak bu sendikaların resmî kayıtlara göre mevcut olduğunu söylemek gerekir. Hakikatte bunlardan bir kısmının sonraları ortadan kalkmış olmaları veya diğerleriyle birleşmiş bulunmaları neticesinde sayının azaldığı aşikârdır.

İş kolu sendikalarının 9 u, mahallî sendikaların ise 12 si, yâni toplam 21 i (% 60) sadece kurucu üye sayılarını Çalışma Bakanlığına bildirmiş bulunmaktadır.

Tesbit edilebilen bir iş yeri hariç olmak üzere, tarım kesimindeki sendikalaşmanın özelliği, kamu tarım kesimi ile sınırlı bulunmasıdır. Bu arada toplu sözleşme yetkisine sahip sadece altı sendikamın mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bu sendikalardan dördü, sadece Orman Bakanlığına bağlı işyerlerinde kurulmuş bulunmaktadır. Diğer iki sendika ise, diğer kamu tarım işletmelerinde doğmuştur. Bu sendikalardan Ot - İş İzmir'de, Tis Tarım - İş (Türkiye toprak - su - tarım işçileri sendikası) ve EÜR - İş Ankara'da kurulu olup, iş kolu sendikaları hüviyetindedirler.

1967 yılında Türkiye'de kurulu sendika sayısı 711 olup, bunun 18 i tarım kesimi ile ilgilidir; dağılışı :

Ankara 4, Afyon 1, Adana 1, Antalya 1, Erzurum 1, Hatay 2, İçel 1, İstanbul 3, İzmir 2, Sakarya 1, Trabzon 1.

Bunlardan 12 si iş kolu sendikası, ikisi mahallî sendika, diğer ikisi ise işyeri sendikasıdır.

Buna mukabil tarım kesiminde işverenlerin, işveren sendikalarına bağlılığı, diğer sektörlerde de olduğu gibi çok zayıftır. 1967 yılı sonuna kadar tarım kesiminde sadece bir tek işveren sendikasına rastlanmıştır. Bu sendika Adana ilinde olup, kayıtlara göre Türkiye tipi sendikadır.

Araştırma sırasında, tarım kesimi ile ilgili işçi sendikalarıyla yapılan mülakat neticesinde, ortalama üye sayıları 1963 yılında 356, 1965 de 207, 1967 de 3414 ve 1969 da 6097 dir. 1965 deki düşmenin sebebi bir kısım sendikaların fesh edilmesidir.

Tarım kesiminde, Çalışma Bakanlığı kayıtlarına göre mevcut 39 sendikaya bağlı üye sayısı 50914 dür. Bu sayı, hemen belirtmek gerekirse, sadece sendikalı işçi sayısıdır. Yoksa toplu sözleşmelerden menfaat temin eden tarım işçilerinin sayısı muhtemelen bu rakkamın bir miktar üstündedir. (Kamu tarım iş yerlerinde çalışan sendikalı işçilerin sayısı bu rakkamla karşılaştırıldığı takdirde, arada büyük bir farkın mevcut olduğu göze çarpmaktadır). Meselâ kamu - tarım kesiminde çalışan bir kısım sendikalı işçilerin sayısı 8754 olarak gözükmektedir. Aslında bu rakkama dahil olan tarım işçileri, Orman Bakanlığı işletmeleri, Tarım Bakanlığına bağlı Devlet Üretim çiftlikleri, Haralar vesaire gibi işyerlerinde çalışanlarla, toprak - su Genel Müdürlüğüne bağlı işletmelerde çalışanlardan ibaret olup, ziraat donatım ile ziraat mücadele ve karantina işyerlerinde istihdam edilenler yukarıdaki rakkamın dışındadır. Bu durumun kısmen mükerrer rakkamlardan, kısmen yanlış veya kasden yanlış rakkamlardan ileri gelmesi muhtemeldir. —

Ziraat Odaları ile ilgili olarak, bu odaların kuruluşu, faaliyetleri, üyelerinin seçimi konuları anlatılmakta ve Ziraat Odaları Birliğinden bahisle, bunun millî bir kuruluş olduğu ifade olunmaktadır.

Kitapta, Ziraat Organizasyonunun tarihçesi de yer almıştır. Şöyle ki, ziraat organizasyon fikrinin 1750 yıllarında başladığı söylenebilir. 19. yüzyılda ise ziraat organizasyona verilen önem artmış ve ziraat kolejleri, toprakla uğraşan enstitüler kurulmuştur. Ziraate karşı artan bu ilgiden sonra, ilk defa hakikî mânada bir ziraat reformu İngiltere'de gerçekleşmiştir. Bu reform sadece toprağın daha iyi şartlarla işlenmesini temin etmekle kalmamış, aynı zamanda fazla işgücünün kır kesimlerinden şehir kesimlerine endüstri merkezlerine kaymasına imkân hazırlamıştır. Bu da modern İngiliz ziraatine temel teşkil etmiştir. Toprak reformunun İngiltere'de iyi ve kötü çeşitli tesirleri olmuştur. Toprak reformunun dışarıya yeni ufuklar açmış olması, her ne kadar memnunluk verici olsa da, kaderini toprağa bağlamış bulunan ve fazla nüfusu masedecek en düstriyel güce sahip bulunmayan İrlanda için problem halledilmekten bir hayli uzak kalmıştır.

Fransa'da ise, 18. yüz yılda Fransız ziraati küçük toprak sahipleri, çiftçiler ve zengin sınıfın topraklarını işleyen yarıcı ve ortakçılardan te-

şekkül etmekteydi. Fransa'da, İngiltere'dekine benzer şekilde köyden şehire doğru bir akım tesbit edilmediği gibi, İrlanda'daki gibi bir göç de söz konusu olmamıştır. II. Dünya Savaşına kadar Fransa aktif bir ziraî nüfusa sahip olmuştur.

Almanya'da ise durum farklıdır. Toprak asillerin elinde olup, işçilere hürriyetten esarete kadar değişen çeşitli usuller tatbik edilmiştir. Doğu Avrupa'da geniş arazi işletmelerin mevcut olmasının sebebi ise, köylünün toprağa olan bağlılığında aranabilir.

Prusya Monarşisi bağlı ülkelerde durum 15. yüzyılın sonuna kadar kötüdür. Filhakika arazi üzerinde tasarruf hakkına sahip olmayan köylü, başkasının tarlasında çalışır ve ölünce onun işlediği arazi yine senyöre kalırdı.

Bunlara benzer durumlarda, Norveç hariç, diğer kuzey ülkelerinden olan İsveç, Finlandiya ve Danimarka'da da rastlanmış olup, bu memleketlerin tarihî gelişimi de bu arada incelenmiştir. Buna mukabil Avusturya İmparatorluğunun doğusunda ve batısında farklı sistemler hâkimdir ve topraksız köylü türlü kısımlara ayrılmıştır.

Diğer taraftan, Rusya'nın durumu ise mühim hususiyetler arz etmektedir.

16. yüz yıla kadar bu ülkeye asiller hâkimken, 18. yüzyılın ikinci yarısında serflik Büyük Rucya'dan, bu ülkenin diğer taraflarına yayılmıştır.

Gerçekten 1818 ile, Rusya'da serflikin sonu olan 1861 tarihleri arasında gelişmelere gelince, bu tarihler arasında Avrupa'nın her tarafında serflikle hürriyet arasında bir mücadele başlamış, çeşitli hareketler birbirini takip etmiş ve başkaldırmalar bütün Avrupa ülkelerinde kendini hissettirmiştir. Netice itibariyle Rusya'da, kapitalizmin gelişmesini baltalayıcı unsurların başında yer alan feodal sistem 1861'de sen bulmuştur.

19. yüzyılda ise, toprağa bağlı köylünün uyanışı ve teşkilâtlandığı müşahede edilmektedir.

Kitapta, Robert Owen, Adam Smith, J.S. Mill, Dr. W. King, Saint Simon gibi ilim adamlarının bu uyanışta tesirli oldukları ve ziraî organizasyon için gayret gösterdikleri anlatılmaktadır.

1900 - 1945 Devresi :

Bu devrede 2 büyük milletlerarası federasyonun ziraî sendikacılığı destekledikleri görülmektedir :

1. Milletlerarası Toprak İşçileri Federasyonu,
2. Milletlerarası Hristiyan Toprak İşçileri Sendikası.

1900 yılından itibaren Avrupa'nın çeşitli yerlerde ziraî teşekküllerle verilen ehemmiyet artmış ve ziraat işçilerini korumak, ziraati organize hale getirmek için çeşitli sendikalar kurulmuştur. 1925 - 1928 arasında Avusturya, Belçika, Çekoslovakya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda, Polonya, İsveç, Büyük Britanya ve İskoçya'da türlü ziraî organizasyonların kurulduğu, bunu yine çeşitli ziraat kooperatiflerinin takip ettiği görülür.

Eserin tarihçe kısmında II. Dünya Savaşı kadar Avrupa kıtasındaki ziraî organizasyonların gelişme seyri tetkik edilmektedir.

Avrupa'da ziraî organizasyonların yaygınlaşmasında işçi ve işveren organizasyonlarının da önemli bir rol oynadıkları inkâr edilemez. Bundan dolayı Avrupa kıtasının çeşitli yerlerindeki işçi - işveren teşekküller hakkında eserde etraflı bilgi verilmektedir.

Kitapta, işçi işveren organizasyonlarının mevcut olduğu Avrupa ülkeleri sıralanmakta ve her ülkedeki işçi - işveren organizasyonunun kısa bir tarihçesi yapılarak, bu teşekküllerin faaliyetleri, kendi üyelerine yaptıkları yardımlar, ücret ve iş şartlarına tesirleri izah edilmekte, her ülkede organizasyonun ne derece müessir olduğu ve faaliyetleri konusunda etraflı bilgi verilmektedir.

Ayrıca, bu organizasyonların yaklaşık olarak üye sayıları da verilmektedir. Haklarında bilgi verilen ülkeler sırasıyla şunlardır :

Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Federal Almanya, İtalya, Hollanda, İsveç, B. Britanya Krallığı, Bulgaristan, Arnavutluk, Polonya, SSCB.

Eserde, Avrupa kıtasının gelişmiş memleket hususiyeti gösteren bu ülkelerdeki ziraî teşekküllerin izahından sonra, Lâtin Amerika'daki işçi - işveren teşekkülleri ile ilgili bilgiler verilmektedir. Ayrıca, Lâtin Amerika'da mevcut ziraî organizasyonların, Avrupa kıtasıyla kıyaslanamayacak yavaşlıkta bir gelişim gösterdiği ifade edilmekte ve Lâtin Amerika'da, Avrupa'da anlaşılan mânada bir işveren organizasyonunun mevcut olmadığı ifade edilmektedir.

Diğer taraftan, Lâtin Amerika'da işçi sendikaları ve köylü birliklerini tarihçesi anlatılmakta, bu teşekküllerin faaliyetlerinden toplu olarak bahsedilmektedir. Daha aşağıda, Afrika'da ziraî organizasyonların bugünkü durumu anlatıldıktan sonra, organizasyonlardan genel olarak bah-

sedilmektedir. Bu organizasyonların Kuzey Afrika ülkelerindeki faaliyetleri incelenmekte, daha sonra Sahra'nın güneyinde kalan Afrika ülkeleri teker teker ele alınmaktadır.

Ayrıca, ziraat işçi sendikalarından da ayrı bir bölümde bahsedilmekte ve ülkelerin herbiri için ayrı ayrı izahat verilmektedir. Bunu takiben Asya ve Orta Doğu ülkelerindeki ziraat organizasyonların bugünkü durumu anlatıldıktan sonra, Yakın ve Orta Doğu, Güney Asya ve Uzak Doğu'daki ülkelerin organizasyonları, bu ülkelerde gösterdikleri faaliyetler inkişafı ve eksiklikleri gözden geçirilmektedir.

Öte yandan işçi ve işveren organizasyonlarının faaliyetleri de ikili bir ayırım içinde tetkik edilmiş bulunmaktadır. Bu arada Yakın ve Orta Doğu Devletleri arasında İsrail, Türkiye, Kıbrıs, Güney Asya ve Uzak Doğu Devletleri Hindistan, Seylan, Malezya, Japonya, Vietnam ele alınmak suretiyle her ülkenin ziraat organizasyonlarının faaliyetleri, gelişimleri tahlil olunmaktadır.

Yine aynı şekilde yapılan bir ayırımla bu ülkelerdeki ziraat odaları hakkında bilgi verilmektedir.

A. B. D., Kanada ve Avustralya'nın ele alındığı son bölümde ise, bu ülkelerde kurulan işçi - işveren sendikaları ve faaliyetleri anlatılmaktadır.

Kitabın son bölümünde bir ilâve kısmı yer almıştır. Bu bölümde kitabın hazırlanışında gerekli bilgilerin toplanmasını temin için tertiplenen soru formları ve bibliyografya yer almış bulunmaktadır.

Diğer taraftan ziraat organizasyonlar, kitabın son bölümünde toplu olarak ele alınmış ve 2 kısma ayrılmıştır :

1. Gelişmiş Ülkelerde ziraat organizasyonlar,
2. Gelişmekte olan ülkelerde ziraat organizasyonlar.

Bu bölümde organizasyonların gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gösterdiği farklılıklar izah edilmekte ve umumî neticelere gidilmektedir. Hususile gelişmekte olan ülkelerde ziraat organizasyonların ehemmiyetli rol oynadıklarının ve plânlı bir teşkilatlanmaya gidildikten sonra ise bahis konusu ülkelerde ne derecede bir ilerleme kaydedildiğinin izahı yapılmaktadır.

Eserde, *gelişen ülkelerde ziraat organizasyonlar* bahsine gelince; 68 ülkeden 180 organizasyonun yer aldığı bu geniş araştırmanın netice bölümünde, köy kalkınması vetiresine toplu bir hız kazandırma gayesile bir

takım tavsiyeler yer almaktadır. Şöyle ki, maalesef dünya devamlı bir gelişme içindedir. Yapılan anket neticeleri iyi bilinen bir hususu yeniden ortaya çıkartmış bulunmaktadır. Gelişmiş Batı ülkelerindeki köy nüfusu, II. Dünya Savaşından sonra muazzam denilebilecek ilerlemeler kaydetmiştir. Birbuçuk asırlık devamlı gelişme, üstün bir kalkınma seviyesine ulaşılması ile neticelenmişse de, kırsal kesiminin ananevi yapısında ve üretim metodlarında hiç bir değişiklik vücuda gelmemiştir.

Üzerinde durulacak diğer bir husus da şudur : Billhassa II. Dünya Savaşından itibaren, Batı ülkelerinde sanayi kesimi hükümet yardımından geniş ölçüde istifade etmiş, buna karşı sanayi inkılâbının orijinal saiki olan ziraat ise uzun zaman için ehemmiyetsiz telâkki edilmiştir.

Aslında çeyrek asıra yakın bir zamandan beri Batıda ziraatin geliştirilmesi ile ilgili 4 önemli fenomen ileri sürülmüştür :

a. Tarihi ve siyasi sebeplerle, daha önceleri bu sütunlarda sözü edilen toprak reformları ilerici kuvvetler tarafından ikinci dereceye itilmiştir.

b. Çiftliklerin tedrici birleşimi üzerinde durulmuştur.

c. Ziraat faaliyetlerinin mekanizasyonu neticesinde çiftliklerin verimliliği artırılmış ve ziraati, ekonominin diğer kesimlerine bağlayan bağlar takviye edilmiştir.

d. Köyden şehire akın, fazla işgücünün şehirlerde toplanarak sanayi ve hizmetler sektörlerinin gelişmesinde bir işgücü tazyiki meydana getirmesine yol açmıştır.

Bu araştırmanın başladığı 1966 yılının Haziran ve Temmuz aylarında Avrupa Ortak Pazarının ziraat politikası, Doğu Avrupa'nın ekonomik reformlar hazırlığı içinde bulunduğu bir devrede, Avrupa'nın uzun vadeli bir istikrar arifesinde olduğu inancını doğurmuştur. Millî ekonomilerin merkezî bir plânlamaya tâbi olduğu Doğu Avrupa ülkelerinde böyle bir istikrar bir dereceye kadar hüküm sürmektedir. Üretim sektörleri arasındaki uyumsuzluk, gerekli hallerde kaynak transferi yolu ile kolaylıkla giderilebilmektedir. Önümüzdeki yıllar zarfında serbest piyasa ekonomisine sahip bulunan gelişmiş ülkelerin hükümet ve ziraat organizasyonları şimdi açıklayacağımız bu vahim problemle karşılaşacaklardır. Problemin 3 değişkeni vardır : üretim veya çıktı seviyesi, çiftliklerin büyüklüğü, faal nüfusun hacmi. Zamanla bu değişkenler dengeli ve karşılıklı ilişkiler sistemi içinde gelişebilmektedir. Gerçekte ise, aksi vaki ol-

maktadır. Meselâ çiftçiyi ele alacak olursak, harp öncesi üretim seviyelerini süratla aşan ziraat, bazı Batı ülkelerinde üretim indekslerini temin etmek için kaydedilen hızı korumaya çalışacaktır.

Bu konu ile ilgili olmak üzere kitapta çeşitli ülkelerden örnekler verilmiştir.

Mevcut şartlar altında ziraî organizasyonlar ne gibi bir tutum takmacaklardır? Buna rağmen gelişmiş ülkelerin kır kesimlerinde kesif gayretler sonucu ilerlemeler kaydedilmiş olduğu müşahede edilmektedir. Ancak organizasyonların bu yoldaki faaliyetleri, daha ziyade köylünün dilek ve isteklerini dile getirmiştir. Ancak bu organizasyonlar köylünün geleneksel görünüşünü değiştirmek için gayret sarfetmemişlerdir. Bugünün vazifesi ise, daha ileriye gitmekte ve gerçek bir değişim gerekmektedir. Filhakika ziraî organizasyonlar hükümet ve millî olmayan kuruluşlarca yapılan tavsiyeleri tartışma ve değerlendirme görevini yüklenmişler ve köylüleri ikna vazifesini üzerlerine almışlardır.

Ancak bu araştırmada da varılan sonuçların gün ışığına çıkmadan eskiyeceklerine dair bir inanç hâkimdir.

Münakaşa edilen problemlerin birçoğu gerçekte ziraî organizasyonları meşgul edecektir. Tarımla endüstri arasındaki münasebetler sıklaştıkça ziraî işveren teşekkülleri ve işçi sendikaları ile ilgili olarak bu araştırmada sorulan birçok sual kalite ve kantite değişimine uğrayacaktır.

Ana hatları belirtilen kalkınmanın ziraat kooperatiflerini de tesiri altında bulunduracağı hususu kaçınılmaz bir mahiyet arz etmektedir. Onlar da zor bir adaptasyon devresi geçirmektedirler. Bu, kooperatiflerle ziraî organizasyonlar arasındaki rabitalar gelecek yıllar içinde derin değişiklikler kaydedecektir. Bu ise faaliyetlerinin bugüne nazaran daha sistemli oluşundan dolayı vuku bulacaktır. Bu problemlere derhal dikkat edilmesi gereklidir. Gelişmiş ülkelerdeki ziraî organizasyonlar şimdi her tarafta kabul edilmiş olup, resmî kararlara tesir edebilen bir danışma statüsüne sahiptirler.

Diğer taraftan, eserin diğer bir bölümünde *gelişmekte olan ülkelerde ziraî organizasyonlar* etraflı şekilde izah edilmekte, ziraî organizasyonların oynadıkları rol ile, kır kesimi plânlama programı içinde ziraî kalkınmanın rolü anlatılmaktadır. Kalkınmada köy organizasyonları kendilerine düşen vazifeyi yapmak mecburiyetindedirler. Ancak ilk önce üzerinde durulan husus, gelişmekte olan ülkelerde ne derecede bir kalkınma plânlaması yapılmış olduğudur.

Genel bir ifade ile, plânların 2 ana özelliği olduğu ileri sürülmektedir : Şöyle ki, ilk önce plâncılar ziraat kesimine ve geleneksel hayat şartlarına kıyasla sanayi ve şehir kesimine bir öncelik tanımışlardır.

İkinci olarak da, çoğu defa sosyal faktörlere yeterince önem vermeden, pür ekonomik bir kriterden hareket etmişlerdir.

Birinci husustan bahsederken araştırmanın yapıldığı sırada karşılaşılan bazı durumlara temas edilecektir. Eldeki mutaların ışığı altında ve hükümetlerin ellerinde bulundurdukları imkânlar dahilinde, önümüzdeki yıllarda gelişmekte olan ülkelerin yıllık demografik büyümesi 2 ilâ 3 arasında olacaktır. Yine ziraat alanlardaki nüfusun da hızlı bir artış kaydedeceği beklenebilir.

Ancak toplam olarak ziraatte istihdam edilenlerle, sanayide istihdam edilenler arasındaki nispette yavaş bir düşüş beklenirken, ele alınan ülkelerin toplam millî hasılasında ise ziraatin payı ile endüstrinin payı arasında da diğerine paralel olarak bir düşüş kaydedildiği görülmektedir.

Politikalarında bir değişiklik yapmadıkları takdirde, bu ülkelerden bir çoğunun kendilerini vahim bir dengesizlik içinde bulacakları tabiidir. Endüstriyel kalkınma ve şehirleşme gitgide daha çok ziraat üretimi dayanmaktadır. Ziraat ise şehirli nüfusa gıda temini yanında, belli başlı ihraç maddelerini de istihsal etmektedir.

Pür ekonomik kriterin tatbiki ile ilgili olan ikinci hususa gelince, hâdisenin yeni olmadığı meselesi ortaya çıkar. Zira gelişmiş ülkelerde kalkınmanın sosyal veçhelerine temas uzun zaman geri bırakılmıştır. Ne var ki, az gelişmiş bölgeler için problem daha vahimdir. Çünkü bugün ekonomik kalkınmanın beklenen ile, geleneksel ziraatin temin edebildiği imkânlar arasındaki açık, bugünün yeni gelişen ülkelerinde gitgide büyümektedir. Lokal nüfusun devamlılığını temin nasıl mümkün olabilir? Genel bir plân içinde yerlerini kolayca ve süratle alacaklarını ümit etmek yerine, herşeyin üstünde olarak ananevî çevrelerin kendilerine yüklenen görevleri yerine getirebilme imkânlarına bakmak icabeder. Ancak bunun aksi durumların meydana geldiği de sık sık müşahede edilmektedir. Ancak umumiyetle kalkınma programlarının geleneksel değer ve tatbikatı takip ettiği faraziyesi hâkimdir. Her hal ve kârda bu programlar dahilinde potansiyel açıdan müsbet ananevî faktörleri belirleme ve faydalı kılma hususunda yapılan çalışmalar yetersizdir.

Bu araştırmada ekonomik kalkınmaya mı, yoksa sosyal kalkınmaya mı öncelik verileceği konusunda bir tartışmaya girilmemiştir. Zira bun-

ların ikisi de birbirine bağılı olup, biri diğèrinin mahsulüdür. Ne var ki, üstten gelen teknik kararlar geniş çaplı bir ekonomik yaklaşım olarak gelişmekte olan ülkelerde tarımın ve kırsal kesiminin feda edilmesi mânâsına gelmiyecektir. Önümüzdeki problemlerin sosyal yönleri incelenecek olursa, en iyi alınmış kararların dahi neticesiz kalacağı görülür. Kalkınma, esasında fertler tarafından yaratılır. Bu aslında bir "costa mentale" dir. Bunun sebebi ise, gelişmeye giden en güçlü yolların insan zihninde yaratılmış olmasındandır. Toplumun fayda göreceği dengeli ve eşit bir kalkınma sosyal bir mahlûk olan insandan geçerek gerçekleşecektir. Bu husüs ekonomik ve teknik kalkınmanın himaye gördüğü yegâne yaklaşımdır.

Ekonomik, teknik veya sosyal faktörlere hız verme mühim değildir. Aslında kalkınma ön sırada insanların tutumuna bağılıdır. Sosyal refah kalkınmanın bir sonucu değil, bir vasıtasıdır. Bu zaviyeden bakıldığında, organizasyonların oynadıkları rol daha açık şekilde anlaşılacaktır.

Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının ilk Direktörü Albert Thomas, meseleyi şu şekilde izah etmiştir :

"Uzun dönemde sosyal yargılara, ekonomik yargılara nazaran öncelik tanımalıdır. Adaletin temini için, bunlar ekonomik faaliyetlerin idare edilip yönetildiği kriteri teşkil etmelidirler."

Orhan TUNA